

# Wróblewski, Andrzej

---

## Data urodzin Galileusza

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 26/2, 407-408

---

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



Andrzej Wróblewski  
(Warszawa)

## DATA URODZIN GALILEUSZA

W artykule *Gwiazdy Medycejskie* w nr 3 "Kwartalnika Historii Nauki i Techniki" z 1980 r. napisałem, że Galileusz urodził się 15 lutego 1564 r., trzy dni przed śmiercią Michała Anioła. Informacja ta, którą można znaleźć w wielu wydawnictwach, okazuje się niezgodna z prawdą. Prawdziwa data urodzin Galileusza — to 18 luty, dokładnie dzień śmierci Michała Anioła.

Nieprawdziwą datę — 15 lutego — można znaleźć np. w *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN*, wymienia ją także *Encyclopedia Britannica*. Z autorów cytowanych w moim artykule podają ją S. Drake<sup>1</sup> i P. S. Kudriawcew<sup>2</sup> (inni uwzględniają tylko rok urodzin). Błędą datę cytują również dwa niedawno wydane słowniki biograficzne<sup>3</sup> i wiele innych poważnych wydawnictw<sup>4</sup>.

Że podana przeze mnie data urodzin Galileusza jest błędna, stwierdziłem zupełnie przypadkowo. Otóż przeglądając niedawno wydaną książkę G. E. Christiansona z historii astronomii<sup>5</sup> spostrzegłem, że autor cytuje (dwukrotnie) jako datę urodzin Galileusza 16 luty. Zdziwiło mnie to, ponieważ pamiętałem inną datę ze swojego artykułu. Ponieważ wspomniana książka jest bardzo dobra, postanowiłem rzecz sprawdzić. Po przejrzeniu kilku wymienionych powyżej książek utwierdziłem się w przekonaniu, że Christianson się pomylił, a ja podałem datę właściwą. Nie dawało mi to jednak spokoju. W końcu dotarłem do najbardziej autorytatywnego wydawnictwa, jakim jest słownik biograficzny J. C. Poggendorfa<sup>6</sup> i rzecz się wyjaśniła. Słownik Poggendorfa

<sup>1</sup> S. Drake: *Discoveries and Opinions of Galileo*. New York 1957 s. 14, 283.

<sup>2</sup> P. S. Kudriawcew: *Istorija fiziki*. Tom I. Moskwa 1948 s. 100.

<sup>3</sup> J. A. Chramow: *Fiziki*. Kiew 1977 s. 85; J. G. Kołczinskij, A. A. Korsuń, M. G. Rodrigues: *Astronomy*. Kiew 1977 s. 59.

<sup>4</sup> A. Koestler: *The Sleepwalkers*. Middlesex 1979 s. 518; M. Gliozii: *Istorija fiziki*. Moskwa 1970 s. 68; A. Wolf: *A History of Science, Technology and Philosophy in the 16<sup>th</sup> and 17<sup>th</sup> Centuries*. New York 1959 Vol. 1. s. 27; I. A. Tiulina: *Istorija i metodologija mechaniki*. Moskwa 1979 s. 69.

<sup>5</sup> G. E. Christianson: *This Wild Abyss*. New York 1978 s. 256, 435.

<sup>6</sup> *Biographisch-Literarisches Handwörterbuch zur Geschichte der exakten Wissenschaften* gesammelt von J. C. Poggendorf. Band I. Leipzig 1863 s. 833.

podaje, że Galileusz urodził się 18 lutego 1564 r., dokładnie w dniu śmierci Michała Anioła, a błędna data — 15 luty — wzięła się z pomyłki popełnionej jeszcze w XVIII wieku przez P. Frisiego<sup>7</sup> i Ch. J. Jagemanna<sup>8</sup>. Na błąd ten zwrócił uwagę już G. C. Nelli<sup>9</sup>, potem próbowano go prostować przy wielu okazjach, np. przy wydaniu Galileusza *Dzieł wszystkich* w 1856 r. Niestety wiadomo, według znanej anonimowej sentencji, że „jeśli kłamstwu da się dwudziestoczwierogodziną przewagę, to prawda ma małą szansę, by je dogonić”. Jak wynika z moich poszukiwań, obecnie znacznie częściej można spotkać datę błędną niż datę prawdziwą. Nie wiem dlaczego Christianson cytuje jeszcze inną datę.

Znalazłem tylko dwa przykłady cytowania daty poprawnej<sup>10</sup> (wielu autorów podaje tylko rok, a nie dokładną datę). Z prawdziwą przyjemnością dowiedziałem się, że nie popełnił błędu nasz wybitny historyk nauki, Armin Teske.

Biję się więc w piersi i proszę czytelników, aby zechcieli poprawić pierwsze zdania na str. 462 nr 3/1980 „Kwartalnika”, by brzmiały: „Galileusz urodził się 18 lutego 1564 r. Tego samego dnia w Rzymie zmarł Michał Anioł...”

Przy okazji chciałbym też zwrócić uwagę na inny często spotykany błąd. Otóż wielu autorów pisze, że Newton urodził się w roku śmierci Galileusza. Galileusz zmarł 8 I 1642 r. (według kalendarza gregoriańskiego), natomiast Newton urodził się według tegoż kalendarza 5 stycznia 1643 r. Rzecz w tym, że w protestanckiej Anglii obowiązywał wówczas (aż do 1752 r.) stary kalendarz juliański, według którego data urodzin Newtona to 25 grudnia 1642 r. Oczywiście trzeba jednak w obu wypadkach stosować ten sam kalendarz!

Wreszcie warto też sprostować datę urodzin Maxwella, którą *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN* oraz *Encyklopedia Britannica* i jeszcze parę innych książek podają jako 13 XI 1831 r. Poprawna data (według metryki urodzin i tablicy pamiątkowej na domu, w którym Maxwell przyszedł na świat) — to 13 VI 1831 r. W tym wypadku narzuca się łatwe wyjaśnienie genezy błędu: gdy niestarannie pisze się znak rzymskiej piątki, to łatwo można przeczytać ją jako dziesiątkę!

<sup>7</sup> P. Frisi: *Elogi di Galileo*. Milano 1779.

<sup>8</sup> Ch. J. Jagemann: *Geschichte des Lebens u.d. Schriften v. Galileo Galilei*. Weimar 1783.

<sup>9</sup> G. C. Nelli: *Vita e commercio letterario di Galileo Galilei*. Lozanna 1793.

<sup>10</sup> J. Jeans: *The Growth of Physical Science*, Greenwich 1958 s. 134; A. Teske: *Wybór prac z historii fizyki i filozofii nauki*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1970 s. 216.